

ANNELERİN KABUL-RED DÜZEYLERİNİN ÇOCUĞUN MIZACI VE BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Nazan KAYTEZ*

Ender DURUALP**

Öz

Bu araştırmada annelerin kabul-red düzeylerinin çocuğun mizacı ile bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Ankara ili Sincan ilçesinde bulunan özel anaokuluna devam eden dört-beş yaş arasındaki çocukların anneleri alınmıştır. Veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Aile- Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu” ve “Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde “t-testi”, Varyans Analizi ve Pearson korelasyon katsayısından yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda; çocuğun yaşı, annenin sahip olduğu çocuk sayısı ve öğrenim durumunun annelerin kabul-red düzeylerinde anlamlı bir farklılığa neden olduğu ($p < .05$) ve annelerin kabul-red düzeyleri ile çocukların mizaçları arasındaki ilişkinin ise anlamlı olmadığı ($p > .01$) belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: okul öncesi dönem, çocuk, mizaç, anne kabul-red düzeyi, sosyo demografik değişkenler

EXAMINATION WITH REGARD TO SOME VARIABLES OF MOTHER'S ACCEPTANCE AND REJECTED LEVEL WITH CHILD'S TEMPERAMENT

Abstract

In the study was aimed examination with regard to some variables of mother's acceptance and rejected level with child's temperament. Mothers of children between the ages 4-5 in the state nursery school located in the county of Çankırı were included in the study. As data collection tool was used to "General Information Form", "Parent - Child Relationship Scale Mother Form" and "Short Temperament Scale for Children". In the analysis of data "t-test", variance analysis and Pearson's correlation coefficient was used. As a result, variables age of child, mother's having children number and education status of mother was determined to cause a significant difference in mother's acceptance and rejected level ($p < .05$). In the study, relationship between children's temperaments and mother's acceptance and rejected level was also found not to be significant ($p < .05$).

Keywords: preschool, children, temperament, mother's acceptance rejected level, socio-demographic variables

GİRİŞ

Aile çocuğun fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı en önemli kurumdur. Çocuğun beslenme, bakım, korunma ve sevilme ihtiyaçlarını karşılamasının yanı sıra, aile çocuğun kişilik gelişimi açısından da önemlidir (Arslan, 2010). Kişilik, bireyin doğuştan getirdiği özellikler ile çevrenin kişiye kazandırdığı davranışların bütünüdür (McLean, 2005). Kişiliğin parçası olan mizaç ise genel olarak çocuğun dünyayı algılayışını ve yaklaşımını yapılandıran doğuştan getirdiği özelliklerdir. Örneğin, sinirli, içedönük veya dışadönük olmak mizaçla ilgili özelliklerdir (Grist ve McCor, 2010). Mizaç çoğunlukla kalıtımla gelen

* Yrd. Doç Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü
e-mail: nznunal@hotmail.com

** Doç. Dr. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü

özellikler olarak tanımlanmasına rağmen mizacın doğuştan mı oluştuğu yoksa sonradan mı geliştiği sürekli bir tartışma konusu olmuştur (Neal-Meyer ve Pomares, 2007). Günümüzdeki yaklaşımlar ise mizaç gelişiminde her iki faktörün de belli şekilde etkili olduğu yönündedir (Öztürk, 2009). Grist ve McCor'a (2010) göre saldırganlık, sinirlilik, sosyal olma gibi bazı mizaç özellikleri hem genetik yapıdan hem de sosyal çevreden etkilenmektedir. Çocuğun mizaç gelişiminde etkili olabilecek sosyal çevre içinde en önemli olanı ise ailedir. Çocukla en fazla iletişimde bulunan kişi olan anne ise bu konuda ayrı bir öneme sahiptir (Çakıcı, 2006). Rohner'e (2004) göre özellikle çocuğun annesi ile olan ilişkisi onun kişilik ve mizaç gelişimini etkileyebilmektedir. Bu etkinin sağlıklı ya da sağlıklı oluşu annenin çocuğuna karşı tutum ve davranışlarına göre değişebilmektedir.

Araştırmacılar son yıllarda anne-baba tutumlarının çocuk üzerindeki etkilerini incelerken özellikle iki boyut üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bunlardan birincisi denetim-özerklik diğeri ise kabul-red boyutudur (Arslan, 2010). Ebeveynlerin çocuğunu kabul etmesi veya reddetmesi ve bunun çocuk üzerindeki etkileri ilk defa Rohner (1975) tarafından incelenmiş ve araştırma sonuçları ebeveyn kabul-red kuramı ile açıklanmıştır (Rohner, 1975). Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, çocuklukta ebeveyn davranışlarının önemini ortaya koyan, bunu bir kişilik kuramı ile bütünleştiren ve ebeveyn kabul-reddinin sonuçlarını yordayan kuramlardan biridir (Rohner, 2004). Kuramda çocuğun ebeveynleri tarafından kabul ya da reddedilmesi çocuğun kişilik gelişimini etkileyen önemli faktörlerden biri olarak görülmüştür. Kurama göre çocuk ebeveynleri tarafından reddedildiğinde çocukta, bağımlılık duygusal duyarsızlık, düşmanlık, saldırganlık, olumsuz öz-saygı ve duygusal tutarsızlık gibi çeşitli kişilik örüntüleri oluşurken, çocuk ebeveynleri tarafından kabul edildiğinde çocukta olumlu özgüven, sıcakkanlılık, dışadönüklük gibi olumlu kişilik örüntüleri oluşmaktadır (Rohner ve Khaleque, (2005). Bu bilgi doğrultusunda ebeveyn tarafından kabul edilme ya da reddedilmenin kişiliğin bir parçası olan mizacı etkileyebileceği düşünülmüştür.

Türkiye de Ebeveyn Kabul Red Kuramı'yla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, (Arslan, 2010, Cenkseven-Önder ve Kırdök, 2009, Köseoğlu, 2013; Erkan ve Toran, 2004; Eryavuz, 2006; Gülay, 2007; Kayadibi, 2015; Önder ve Gülay, 2007; Öztürk, 2009; Özyürek ve Tezel-Şahin, 2015, Salahur, 2010; Ünibol, 2011; Tezcan, 2015; Yalçın, 2014; Yaşar, 2009; Yener, 2005) çalışmaların çoğunun ilköğretim, lise çağındaki öğrencilerle ya da yetişkinlerle yapıldığı okul öncesi dönem çocuklarıyla çalışılarak anne babalarının kabul red düzeyini ölçen ve bunu çeşitli değişkenlerle ilişkilendiren çalışma sayısının oldukça az olduğu (Erler, 2011; Gülay, 2009; Gülay, 2011; Gülay- Ogelman ve Uçar-Çabuk, 2013, Ural, Güven, Efe-Azkeskin, Sezer, Yılmaz, Akşin ve Bayındır, 2015; Toran, 2005) görülmüştür. Yine okul öncesi dönem çocuklarıyla çalışılarak anne kabul-red düzeyinin çocuğun mizacı ile ilişkisini inceleyen çalışmaların (Ummanel, 2007) ise sınırlı olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle bu çalışmada anne kabul-red düzeyinin çocuğun mizacı ile bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

1. Annelerin sosyo-demografik özelliklerine (yaş, sahip olduğu çocuk sayısı, öğrenim durumu, çalışma durumu, aile yapısı) göre Aile- Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne-Formu'ndan aldıkları puanlar arasında fark var mıdır?

3. Aile- Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne-Formu ile Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği arasında istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın modeli

Araştırma annelerin kabul-red düzeylerinin çocuğun mizacı ile ilişkinin belirlenmesi ve annelerin kabul-red düzeylerinin annenin yaşı, sahip olduğu çocuk sayısı, öğrenim durumu, çalışma durumu, aile yapısı, çocuğun yaşı, cinsiyeti ve anaokuluna devam süresi gibi değişkenler açısından incelenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ili Sincan ilçesinde bulunan özel anaokuluna devam eden 4-5 yaş arasındaki çocukların anneleri oluşturmuştur. Araştırmada çalışma grubunun tümüne ulaşılmaya çalışılmış (n:302) ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden anneler dâhil edilmiştir. Bu doğrultuda veri toplama araçlarını tam olarak dolduran ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 120 anne araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ,“ Anne-Çocuk İlişkileri Ölçeği- Anne Formu” ve “Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: annenin yaşı, sahip olduğu çocuk sayısı, öğrenim durumu, çalışma durumu, aile yapısı, çocuğun yaşı, cinsiyeti ve anaokuluna devam süresine ilişkin sorulardan oluşmaktadır.

Aile - Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne Formu: Rohner, Savedro ve Granum tarafından 1980 yılında geliştirilmiş, 1988 yılında Polat ve Sunar tarafından Türkçe’ ye çevrilmiş ve son hali 1993 yılında Anjel ve Erkman tarafından verilmiştir. Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği - Anne Formu, annenin çocuğunu kabullenme ve reddetme davranışlarına ait algılamayı ölçmektedir. Toplam 56 maddeden oluşan ölçeğin sıcaklık ve sevgi, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme olmak üzere toplam dört alt boyutu bulunmaktadır. Her madde için “ Hemen hemen her zaman doğru (4 puan) ” ,“ Bazen doğru (3 puan)”, “ Nadiren doğru (2 puan) ” ,“ Hiçbir zaman doğru değil (1 puan)” şeklinde Likert tipi derecelendirme bulunmaktadır ve maddelerin 25 tanesi tersine çevrilerek puanlanmaktadır. Her alt boyuttan (sıcaklık ve sevgi boyutundaki maddeler tersine kodlandığı için) ve toplamdan alınan puanlar yükseldikçe annenin çocuğunu reddetme oranı artmaktadır. Ölçeğin cronbach alfa değeri toplam için .90 bulunmuştur. Bu çalışmada ise cronbach alfa değeri toplam için .92 bulunmuştur.

Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği: 1989 yılında Prior, Sanson ve Oberklaid tarafından geliştirilmiş, Yağmurlu ve Sanson (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Çocuklar için Kısa Mizaç Ölçeği çocuğun mizaç özelliklerini ölçmeye yönelik altıdan (hemen her zaman) bire (hemen hiç) doğru seçenekleri olan altı dereceli likert tipi bir ölçektir. 30 maddeden oluşan ölçeğin tepkisellik, sebatkârlık, sıcakkanlılık ve ritmiklik olmak üzere dört alt boyutu bulunmaktadır. Tepkisellik boyutu, çocuğun belirli bir uyarana veya olaya tepki vermeye hazır olma durumunu, sebatkârlık boyutu çocuğun dikkatini bir etkinlik üzerinde yoğunlaştırabilme durumunu, sıcakkanlılık-utangaçlık boyutu çocuğun yeni insan ve ortamlara yaklaşma eğiliminin olup olmadığını, ritmiklik boyutu ise çocuğun herhangi bir fonksiyonunun (uyku, açlık, tuvalet) zaman içerisindeki düzenliliğini ölçmektedir. Ölçeğin cronbach alfa değerleri tepkisellik için .77, sebatkarlık için .76, sıcakkanlılık için .80 ve ritmiklik için .48 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ise ölçeğin cronbach alfa değerleri tepkisellik için .65, sebatkarlık için .71, sıcakkanlılık için .73 ve ritmiklik için .44 bulunmuştur.

Verilerin değerlendirilmesi ve analizi

Toplanan verilerin normal dağılım gösterip göstermediği, grup büyüklüğünün 50'den fazla olması nedeni ile Kolmogorov-Smirnov testi ile belirlenmiştir. Parametrik olma koşullarını sağladığı ve normal dağılım gösterdiği için t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi testleri kullanılmıştır. Anne kabul-red düzeyi ve çocuğun mizacı arasındaki ilişki ise Pearson korelasyon katsayısı ile saptanmıştır (Büyüköztürk, 2012).

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya alınan annelerin sosyo-demografik özelliklerine ait dağılımlar

Özellikler	n	%
Yaşı		
19-35 yaş arası	74	68,2
36 yaş ve üzeri	46	31,8
Sahip olduğu çocuk sayısı		
Tek çocuk	42	38,2
2 çocuk	62	47,3
3 çocuk ve üzeri	16	14,5
Öğrenim durumu		
İlkokul	36	26,4
Ortaokul	20	18,1
Lise	40	36,4
Üniversite	24	19,1
Çalışma durumu		
Evet	36	41,8
Hayır	84	58,2
Aile yapısı		
Çekirdek aile	94	76,4

Geniş aile	26	23,6
Çocuğunun yaşı		
4 yaş	57	42,7
5 yaş	63	57,3
Çocuğunun cinsiyeti		
Kız	50	43,8
Erkek	70	56,2
Çocuğunun anaokuluna devam süresi		
01-12 ay	78	54,5
13 ay ve üzeri	42	45,5
Toplam	120	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya alınan annelerin %68,2'sinin 19-35 yaşları arasında %47,3'ünün iki çocuk sahibi olduğu, %36,4'ünün lise mezunu olduğu, %58,2'sinin çalışmadığı, %76,4'ünün çekirdek aileye sahibi olduğu, %57,3'ünün beş yaşında çocuğa sahip olduğu, %56,2'sinin erkek çocuk sahibi olduğu ve %54,5'inin çocuğunun 01-12 aydır anaokuluna devam ettiği görülmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Alınan Annelerin Anne-Çocuk İlişkileri Ölçeği Anne Formu'ndan Aldıkları Puanların Bazı Sosyo-Demografik Özelliklere Göre t-testi Sonuçları

	Özellikler	n	X	S	sd	t	p
	Yaş						
Sıcaklık ve sevgi	19-35 yaş	74	24,85	6,63	108	,171	,864
	36 yaş ve üzeri	46	25,06	5,63			
Saldırganlık	19-35 yaş	74	24,78	7,06		-,873	,385
	36 yaş ve üzeri	46	25,91	5,92			
İhmal	19-35 yaş	74	11,60	3,36		-1,102	,244
	36 yaş ve üzeri	46	12,45	3,98			
Reddetme	19-35 yaş	74	12,13	3,46		-1,533	,138
	36 yaş ve üzeri	46	13,17	3,23			
Toplam reddetme	19-35 yaş	74	73,58	18,4		-,797	,428
	36 yaş ve üzeri	46	76,40	16,6			
	Çalışma durumu						
Sıcaklık ve sevgi	Evet	36	24,39	5,77	108	-1,037	,320
	Hayır	84	25,68	7,32			
Saldırganlık	Evet	36	11,30	3,39		-1,437	,154
	Hayır	84	12,28	3,67			
İhmal	Evet	36	12,39	3,51		-,186	,853
	Hayır	84	12,51	3,36			
Reddetme	Evet	36	23,76	5,60		-1,814	,073
	Hayır	84	25,89	6,67			
Toplam reddetme	Evet	36	71,84	15,7		-1,315	,178
	Hayır	84	76,37	19,1			

		Aile yapısı					
Sıcaklık ve sevgi	Çekirdek	94	24,86	6,78	108	,790	,434
	Geniş	26	26,03	6,53			
Saldırganlık	Çekirdek	94	11,85	3,68		-,087	,931
	Geniş	26	11,92	3,29			
İhmal	Çekirdek	94	12,22	3,28		-1,226	,228
	Geniş	26	12,23	3,75			
Reddetme	Çekirdek	94	24,57	6,22		-1,018	,315
	Geniş	26	26,38	6,51			
Toplam reddetme	Çekirdek	94	73,52	17,9		-1,254	,202
	Geniş	26	77,57	17,6			
		Çocuğun yaşı					
Sıcaklık ve sevgi	4 yaş	47	25,70	5,90	108	1,024	,308
	5 yaş	63	24,47	6,59			
Saldırganlık	4 yaş	47	26,46	6,94		1,781	,078
	5 yaş	63	24,15	6,42			
İhmal	4 yaş	47	12,65	3,10		,530	,597
	5 yaş	63	12,31	3,64			
Reddetme	4 yaş	47	12,89	4,11		2,529	,013*
	5 yaş	63	11,11	2,92			
Toplam reddetme	4 yaş	47	77,72	17,5		1,660	,100
	5 yaş	63	72,06	17,8			
		Çocuğun cinsiyeti					
Sıcaklık ve sevgi	Kız	47	25,14	6,71	108	-269	,788
	Erkek	63	24,80	6,03			
Saldırganlık	Kız	47	26,02	6,94		1,172	,244
	Erkek	63	24,49	6,52			
İhmal	Kız	47	12,50	3,20		-159	,874
	Erkek	63	12,40	3,58			
Reddetme	Kız	47	12,10	3,50		,593	,554
	Erkek	63	11,69	3,65			
Toplam reddetme	Kız	47	75,34	17,8		,434	,665
	Erkek	63	73,84	18,0			
		Anaokulu süresi					
Sıcaklık ve sevgi	1-12 ay	78	25,34	5,86	108	-,507	,613
	13ay- üzeri	42	24,71	6,85			
Saldırganlık	1-12 ay	78	25,50	6,67		,603	,548
	13ay- üzeri	42	24,72	6,81			
İhmal	1-12 ay	78	12,66	2,93		,535	,594
	13ay- üzeri	42	12,30	3,93			
Reddetme	1-12 ay	78	12,11	3,91		,797	,427
	13ay- üzeri	42	11,58	3,14			
Toplam reddetme	1-12 ay	78	74,63	17,1		,096	,924
	13ay- üzeri	42	74,30	18,8			

Tablo 2'ye göre annelerin kabul-red düzeylerinin annenin yaşı, çalışma durumu, aile yapısı, çocuğun cinsiyeti ve anaokuluna devam süresi gibi değişkelere göre anlamlı bir farklılık

göstermediği ($p>.05$), çocuğun yaşına göre ise ayrışmamış reddetme boyutunda anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p<.05$). Buna göre dört yaşında çocuğu olan anneler çocuklarını daha fazla reddetmektedirler.

Tablo 3. Araştırmaya Alınan Annelerin Anne-Çocuk İlişkileri Anne Formu'ndan Aldıkları Puanların Bazı Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Varyans Analizi Sonuçları

	Özellikler	n	X	S	sd	F	p	Anlamlı fark
Çocuk sayısı								
Sıcaklık ve sevgi	Tek çocuk	42	23,50	5,61	2-107	2,443	,092	
	2 çocuk	62	25,52	6,67				
	3 çocuk ve üzeri	16	27,25	6,25				
Saldırganlık	Tek çocuk	42	23,61	5,93		2,510	,086	
	2 çocuk	62	25,55	7,28				
	3 çocuk ve üzeri	16	27,81	6,02				
İhmal	Tek çocuk ¹	42	11,57	3,02		3,458	,035*	1-3
	2 çocuk ²	62	12,69	3,45				
Reddetme	3 çocuk ve üzeri ³	16	14,06	3,73		1,332	,086	
	Tek çocuk	42	11,19	3,34				
Toplam	2 çocuk	62	12,19	3,71		3,001	,054	
	3 çocuk ve üzeri	16	12,62	3,66				
	Tek çocuk	42	69,88	16,0				
Öğrenim durumu								
Sıcaklık ve sevgi	İlkokul ¹	36	29,72	7,07	3-106	10,674	,000*	1-3, 1-4
	Ortaokul ²	20	25,57	5,82				
	Lise ³	40	22,65	4,97				
	Üniversite ⁴	24	22,50	4,55				
Saldırganlık	İlkokul ¹	36	29,72	6,44		8,627	,000*	1-3, 1-4
	Ortaokul ²	20	25,78	7,26				
	Lise ³	40	23,40	4,86				
	Üniversite ⁴	24	22,52	5,82				
İhmal	İlkokul ¹	36	14,51	3,85		6,025	,001*	1-4
	Ortaokul ²	20	12,42	3,11				
	Lise ³	40	12,00	3,30				
	Üniversite ⁴	24	11,28	2,64				
Reddetme	İlkokul ¹	36	14,31	6,44		8,627	,000*	1-3, 1-4
	Ortaokul ²	20	12,52	7,26				
	Lise ³	40	10,95	4,86				
	Üniversite ⁴	24	10,33	5,32				
Toplam	İlkokul ¹	36	88,27	18,11		11,783	,000*	1-3, 1-4
	Ortaokul ²	20	76,31	17,86				
	Lise ³	40	69,00	13,84				
	Üniversite ⁴	24	66,73	13,53				

Tablo 3'e göre annelerin kabul-red düzeyleri sahip olunan çocuk sayısına göre sadece ihmal boyutunda anlamlı bir farklılık gösterirken, öğrenim düzeyi değişkenine göre tüm boyutlarda anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre üç veya daha fazla çocuğa sahip anneler çocuklarını daha fazla ihmal ve reddetmektedirler. İlkokul mezunu annelerin ise çocuklarını reddetme oranı tüm boyutlarda anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur ($p<.05$).

Tablo 4. Araştırmaya alınan çocukların mizaçları ile anne- çocuk ilişkisi arasındaki korelasyon sonuçları

Anne-Çocuk İlişkisi Toplam Puan	
Mizaç Toplam Puan	
r	-,120
p	,212

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya alınan annelerin kabul-red düzeyleri ile çocukların mizaçları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır ($r= -,120$; $p.>.01$).

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırma annelerin kabul-red düzeylerinin çocuğun mizaçı ile bazı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonuçları incelendiğinde annelerin yaşı ile kabul-red düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu sonuca göre annelerin, yaşları ne olursa olsun annelik duygusuyla çocuklarını sevdiğini ve onlara ilgi gösterdikleri düşünülmektedir. Çakıcı (2006) da çalışmasında yaş değişkeni ile annelerin kabul-red düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını bulmuştur.

Çalışma durumuna göre annelerin kabul-red düzeyleri incelendiğinde çalışmayan annelerin puan ortalamalarının yüksek olduğu belirlenmiş ancak aradaki farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Anne-çocuk ilişkisinin daha çok çocuğa ayrılan nitelikli zaman ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Yüksek-Usta'a (2014) göre annenin çalışıp-çalışmama durumu anne-çocuk ilişkisini doğrudan etkilememektedir. Anneni çocuğu ile geçireceği zamanın önemini kavramış olması ve buna fırsat verecek ortamı hazırlayabilmesi anne-çocuk ilişkisinde daha önemlidir. Çakıcı (2006) ve Yüksek-Usta (2014) da çalışmalarında annelerin çalışma durumu ile kabul-red düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulmamışlardır.

Araştırmada annelerin kabul-red düzeylerinin aile yapısı değişkenine göre değişmediği belirlenmiştir. Bu durumun araştırmaya alınan annelerin büyük bir çoğunluğunun kentte yaşıyor olmasından ve her iki aile yapısının da benzer özellikler göstermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çakıcı (2006), Özyürek ve Tezel-Şahin (2012) de çalışmalarında aile yapısının annelerin kabul-red düzeylerini etkilemediğini belirlemişlerdir.

Araştırmada kız çocuğuna sahip annelerin puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Ancak bu durum istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmamıştır. Geçmişte özellikle geniş aile yapısında erkek çocuk beklentisi daha yüksek ve erkek çocuğuna olan yaklaşım kız çocuklarına göre daha farklı olabilmekteydi (Yaşar, 2009). Ancak günümüzde eğitim düzeyinin artması, toplumun bilinçlenmesi ve aile yapısının değişmesi gibi nedenlerden dolayı annelerin çocukları arasında ayırım yapmadığı ve çocuklarına eşit davrandığı düşünülmektedir. Ansari, 2002; Erkan ve Toran, 2004; Erkman ve Rohner, 2006; Uçar-Çabuk, 2013; Toran, 2005; Turner ve Sarason (2001), Yaşar, 2009 ve Ural vd. (2015) de araştırmalarında çocuğun cinsiyetinin annelerin kabul-red düzeylerini etkilemediğini belirlemişlerdir.

Anaokuluna devam süresi ile annelerin kabul-red düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak okul öncesi eğitimin çocuğun gelişimini desteklediği ve sağlıklı bir anne çocuk ilişkisinin oluşmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle farklı bir çalışma grubunda anne kabul-red düzeyi bu değişken açısından incelenebilir.

Araştırmada çocuğun yaşının ayrılmamış reddetme boyutunda anlamlı bir farklılığa neden olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre dört yaşında çocuğu olan anneler çocuklarını daha fazla reddetmektedirler. Çocuğun büyümesiyle birlikte anneler yaşları ilerledikçe tecrübe kazanmakta ve çocukları ile daha sağlıklı bir ilişki kurmaktadır (Ural vd. 2015). Ayrıca çocuklar büyüdükçe kendilerini daha rahat ifade edebilirler ve öz bakım becerilerini karşılayabilirler. Özellikle altın yaş olarak nitelendirilen beş yaşta çocuklar daha uyumlu ve sosyaldirler (Çakıcı, 2006). Bu nedenle beş yaşında çocuğu olan annelerin kabul düzeyleri daha yüksek çıkmış olabilir. Ural vd. 2015 de çalışmaların da çocuğun yaşının annelerin kabul-red düzeylerini etkilediğini bulmuşlardır.

Annenin sahip olduğu çocuk sayısının ihmal boyutunda anlamlı farklılığa neden olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre üç ve daha fazla çocuğa sahip anneler çocuklarını daha fazla reddetmektedirler. Annenin sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça sorumluluğunun da artacağı dolayısıyla daha fazla yorulacağı ve bu durumunda çocukları ile olan ilişkisini olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Seçer, Çeliköz ve Yaşa'a (2008) göre çocuk sayısı arttıkça anneler çocukların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmakta ve annelik rolünü çocuklardan birine aktararak çocuklarına karşı ihmalkâr ve ilgisiz davranabilmektedir. Çakıcı (2006), Erkan ve Toran (2010), Yaşar (2009) da çalışmalarında çocuk sayısı ile ebeveyn kabul-red düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu bulmuşlardır.

Araştırma sonucunda annelerin öğrenim durumları ile anne- çocuk ilişkileri ölçeğinin tüm boyutları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre ilkökul mezunu anneler çocuklarını daha fazla reddetmektedirler. Köse'e (2003) göre anneler öğrenim düzeyleri yükseldikçe geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarından uzaklaşmakta, çocukları ile etkili zaman geçirmekte ve daha sağlıklı ilişki kurmaktadır. Bu nedenle üniversite mezunu annelerin çocuklarını kabul düzeyleri daha yüksek çıkmış olabilir. Çakıcı (2006), Erler (2011), Kaya, (2010), Köse (2003), Kaya vd. (2012) ve Malik (2010) de çalışmalarında eğitim düzeyleri yüksek olan anne ve babaların çocuklarına karşı daha sağlıklı tutum sergilediklerini belirlemişlerdir.

Annelerin kabul-red düzeyleri ile çocuğun mizacı arasındaki ilişki incelendiğinde ise annelerin toplam kabul-red puanları ile çocukların toplam mizaç puanları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirlenmiştir. Bu sonuca göre annenin kabul-red düzeyi çocuğun mizacını etkilememektedir. Mizaç çocuğun dünyayı algılayışını ve yaklaşımını yapılandıran doğuştan getirdiği özelliklerdir. Bu özellikler doğumdan itibaren neredeyse değişmemektedir (Yağmurlu, Sanson ve Köymen 2005, Grist ve McCord, 2010) Bu nedenle ebeveyn tutumu gibi çevresel faktörlerin mizaç üzerindeki etkisinin sınırlı olabileceği düşünülmektedir. Ancak Ummanel (2007) okul öncesi dönem çocuklarıyla yaptığı çalışmasında, Arslan (2010), Elli (2006), Khalaque ve Rohner, 2002, Oshino, Suzuki, Ishii ve Otani (2007) ise yetişkinlerle yaptıkları çalışmalarında ebeveyn kabul- reddinin mizaç ve karakter özelliklerini etkilediğini belirlemişlerdir. Ancak yapılan çalışmalar incelendiğinde mizaçtan çok karakter boyutlarının ebeveyn tutumlarından etkilendiği görülmüştür. Kişiliğin bir parçası olan karakter, içinde yaşanılan çevrenin değer yargıları ile birlikte yorumlanmaktadır ve zamanla değişebilecek özelliğe sahiptir. Aile, okul ve diğer sosyal çevre içinde geçirilen sosyal yaşantılar karakteri etkilemektedir (Neal, Meyer ve Pomares, 2007). Bu nedenle karakter ebeveyn tutumlarından etkilenmiş olabilir. Rohner (2004)'e göre ebeveyn kabul-reddi ile karakter ve mizaç gibi özellikler arasındaki ilişki kültüre göre de değişebilmektedir. Arslan'a (2010) göre ebeveynlerin çocuğuna karşı tutumları çocuğun kişilik özelliklerini, çocuğun kişilik özellikleri de ebeveynlerin tutumlarını etkileyebilmektedir. Yani bu iki değişken arasında iki yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu nedenle anne-kabul reddi ile kişiliğin bir parçası olan mizaç arasında doğrudan bir sebep-sonuç ilişkisi kurmanın sağlıklı sonuç vermeyeceği düşünülmektedir. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda;

Annelerin kabul-red düzeylerini etkileyebilecek farklı değişkenlerinde olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle annelerin kabul-red düzeyleri farklı değişkenler açısından farklı çalışma gruplarında incelenebilir. Aynı çalışma babalar ile yapılabilir. Araştırma sonucunda üç ve daha fazla çocuğu olan ve eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarını daha fazla reddettikleri belirlenmiştir. Bu nedenle ailelere çocukla etkili zaman geçirme çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda seminerler verilebilir. Anne-babaların çocukları ile sağlıklı iletişim kurabilmeleri için anne-baba eğitim programları hazırlanabilir ve bu konuda ailelere rehberlik edilebilir.

KAYNAKÇA

Ansari, Z. A. (2012). Parental acceptance-rejection of disabled children in non- urban Pakistan. *North American Journal Of Psychology*, 4 (1), 121-128,2002.

Arslan, H. (2010). *Algılanan ebeveyn kabul ve reddinin mizaç ve karakter özelliklerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Cenksever-Önder, F. & Kırdök, Ö. (2009). Ön ergenlerin olumlu-olumsuz mükemmeliyetçilik düzeylerinin anne-çocuk ilişkisini algılamaları açısından incelenmesi *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 263-274.

- Çakıcı, S. (2006). *Alt ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin aile işlevlerinin, anne-çocuk ilişkilerinin ve aile işlevlerinin anne-çocuk ilişkilerine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çeliköz, N., Seçer, Z., Çetin, Ş. & Şen, H. Ş. D. (2008). Çocuk yuvası ve ailesiyle yaşayan çocukların ahlâki ve sosyal kural anlayışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi, *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23,1-13.
- Elli, Ü. E. (2006). *Ergenlerde algılanan ebeveyn tutumları, kişilik özellikleri ve depresyon ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Erkan, S. & Toran, M. (2004). Alt sosyo ekonomik düzey annelerinin çocuklarını kabul ve reddetme davranışlarının incelenmesi (Diyarbakır ili örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 91-97.
- Erkan, S. & Toran, M. (2010). Child Acceptance-Rejection Behaviors of Lower and Upper Socioeconomic Status Mothers. *Social Behavior and Personality*, 38 (3), 427-432.
- Erkman, F.& Rohner, R. P. (2006). Youth's perceptions of corporal punishment, parental acceptance, and psychological adjustment in a turkish metropolis. *Cross-Cultural Research*, 40, 250-267.
- Erler, Ö. *Ebeveyn Kabul Reddi ile 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkiye, 2011.
- Eryavuz, A. (2006). *Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkinlik Dönemi Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkileri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Grist, C. ve McCor, D.(2010). Individual differences in preschool children: Temperament or personality. *Child Development*, 19: 264–274.
- Gülay, H. (2009). 5-6 Yaş Çocuklarının sosyal konumlarını etkileyen çeşitli değişkenler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 104-121.
- Gülay, H. (2011). Anne-babaların kabul red boyutlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolü. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 163-176.
- Gülay-Ogelman, H. ve Uçar-Çabuk, F. (2013). 5 yaş çocuklarının sosyal konumlarının anne babalarının kabul-red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(18), 23-45.

- Kaya, A. (2010). *İlköğretim öğrencilerinden anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının kişilik özelliklerine göre değişkenliğin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, A., Bozaslan, H., & Genç, K. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kayadibi, Y. (2015). *Parçalanmış ailelerdeki çocukların anne kabul red algılama düzeylerinin benlik saygısı açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Khaleque, A. & Rohner, R. P. (2002). Reliability of measures assessing the pancultural association between perceived parental acceptance-rejection and psychological adjustment. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 33, (1), 86-98.
- Köse, F. (2003). K.K.T.C. *Lefkosa ilçesindeki ilköğretim okullarına devam eden 9 Yas çocuklarının anne tutumları ile kardeş ilişkileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Köseoğlu, A. (2013). *İlköğretim dördüncü ve besinci sınıf öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul-red düzeyleri ile empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Malik, F. (2010). Determinants of child abuse in pakistani families: parental acceptance-rejection and demographic variables. *International Journal Of Business And Social Science*, 1(1).
- Mclean, K. C. (2005). Late adolescent identity development: narrative meaning making and memory telling. *Developmental Psychology*. 41(4), 683-691.
- Neal, R., Meyer, J. & Pomares, Y. (2007). Infant joint attention, temperament, and social competence in preschool children. *Child Development*, 78(1), 53-69
- Oshino, S., Suzuki, A., Ishii, G. & Otani, K. (2007). Influence parental rearing on the personality traits of healthy Japanese. *Comprehensive Psychiatry*, 48, 465-469
- Önder, A. & Gülay, H. (2007). Annelerin kabul red düzeyi ile çocuklarının empati becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(22), 23-30.
- Öztürk, B. (2009). *Bingöl ili örneğinde geniş ve çekirdek aile yapılarında anne- çocuk ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Özyürek, A. & Tezel-Şahin, F. (2015). Anne- çocuk ilişkisinin ve baba tutumlarının çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışları üzerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 161-174.
- Özyürek, A. & Tezel-Şahin, F. (2012). Altı yaşında çocuğa sahip annelerin çocukları ile ilişkilerinin incelenmesi. *International Congress on Culture and Society Special*, 3(5), 72-86.
- Rohner, R.P. (1975). *They love me, they love me not: a worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection*. New Haven, CT: HRAF Press.Rohner.
- Rohner, R. P. (2004). The parental acceptance and rejection syndrome: Universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59, 830-840.
- Rohner, R. P. & Khaleque, A. (2005). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection*. USA: Rohner Research Publications.
- Toran, M. (2005). *Farklı sosyo-kültürel düzeylere sahip annelerin çocuklarını kabullenme ve reddetme davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Salahur, E. (2010). *Üniversite öğrencilerinin geriye dönük olarak çocukluklarında algılamış oldukları ebeveyn kabul veya reddinin yetişkin bağlanma biçimleri ve depresif belirtiler ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, G. (2015). *Çocukluk döneminde sosyal kaygının gelişiminde ebeveyn kabul-red algısı: otomatik düşüncelerin aracı rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Turner, A.,P., Sarason, I.,G.& Sarason, B., R. (2001). Exploring the link between parental acceptance and young adult adjustment. *Cognitive Therapy and Research*, 25 (2), 185-199.
- Uçar-Çubuk, F. (2013). *5 yaş çocuklarının sosyal konumlarının anne babalarının kabul red düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Ummunel, A. (2007). *Okul Öncesi Çocuklarda Akran Kabulünün Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ural, O., Güven, G., Efe-Azkeskin, K., Sezer, T., Yılmaz, E., Akşin, E. & Bayındır, D. (2015). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin kabul-red düzeyleri ile sosyal

davranış denetimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(14), 456-471.

Ünübol M. (2011). *Üç farklı yaş grubunda ebeveyn kabul-reddi ve genel psikolojik uyumun incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Yağmurlu.N., Sanson.A. ve Köymen.B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.

Yalçın, M. (2014). *Ergenlerde mizaç özelliklerinin ve ebeveyn kabul-reddinin yıkıcı davranışlar üzerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Yaşar, F. (2009). *İlköğretime devam eden anne-çocuk ilişkisini kabul ve reddedici algılama düzeyinin annenin evlilik doyumu ve evlilik uyumu düzeyiyle ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.

Yener, N. (2005). *Çocukların algıladıkları ebeveyn kabul veya reddinin okul başarısı ve okul uyumu ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yüksek-Usta, S. (2014). *Okul öncesi dönem çocuklarda davranış problemlerinin anne-çocuk ve öğretmen-çocuk açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.